

Науменко Світлана Олександрівна —

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: тестові технології; міжнародні порівняльні дослідження якості загальної середньої освіти; моніторинг якості освіти.

e-mail: sveta_naum@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8279-4427>

DOI <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-1-5-15>

УДК 373.5.091.26-026.912-021.462(417+477)

ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ НА РІВНІ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У ВЕКТОРАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

У статті представлено європейський досвід запровадження зовнішнього незалежного оцінювання на рівні базової середньої освіти та окреслено перспективи його застосування в Україні. На прикладі освітньої системи Ірландії висвітлено процедуру організації і проведення зовнішнього незалежного оцінювання (державних іспитів) по закінченню закладів базової середньої освіти (молодшого циклу середньої школи). Представлено мету цих іспитів, процедуру вибору здобувачем освіти (учнем, випускником) навчальних предметів.

Охарактеризовано іспити з географії та «наука». Описано форми тестових завдань, які містилися у тестах з цих предметів на звичайний (стандартний) та вищий рівні (2018 р.), та здійснено аналіз тестових завдань.

Виявлено, що перспективами зовнішнього незалежного оцінювання на рівні базової середньої освіти в Україні у векторі європейського досвіду є: запровадження державної підсумкової атестації у формі зовнішнього незалежного оцінювання; використання відкритих тестових завдань (разом із закритими) у тестах з різних предметів; розміщення практико-орієнтованих завдань у тестах.

Ключові слова: зовнішнє незалежне оцінювання; Ірландія; молодший цикл середньої школи; Junior Certificate; іспит; географія; біологія; хімія; фізика; закрите тестове завдання; відкрите тестове завдання.

Постановка проблеми. Базовий закон освітнього права в Україні «Про освіту» (2017) закріплює нову для вітчизняної освітньої системи норму, яка передбачає можливість застосування зовнішнього незалежного оцінювання (далі – ЗНО) як форми державної підсумкової атестації (далі – ДПА) на рівні базової середньої освіти (наприкінці 9-го класу для здобувачів освіти 14-15 років). Так, відповідно до статті 12 Закону України «Про освіту» (пункт 8) результати навчання здобувачів освіти на кожному рівні повної загальної середньої освіти оцінюються шляхом державної підсумкової атестації, яка може здійснюватися в різних формах, визначених законодавством, зокрема у формі зовнішнього незалежного оцінювання [1].

Згідно із пунктом 18 «Плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» одним із заходів реформування закладів загальної середньої освіти в Україні має бути вдосконалення системи незалежного оцінювання результатів навчання за курс базової та профільної середньої освіти, зокрема шляхом створення системи незалежного оцінювання результатів навчання за курс базової середньої освіти [9].

Застосування ЗНО як форми ДПА на рівні базової середньої освіти в Україні потребує перегляду: а) мети ДПА в закладах базової середньої освіти; б) форм іспитів з певних навчальних предметів або їх частин; в) типів і форм тестових завдань в тестах з різних предметів.

У зв'язку з цим актуальності набувають дослідження щодо розроблення методичного супроводу застосування ДПА у формі ЗНО на рівні базової середньої освіти в Україні.

Важливим у цьому контексті є вивчення та врахування зарубіжного досвіду застосування зовнішнього незалежного оцінювання як форми державної підсумкової атестації на рівні базової середньої освіти.

За дослідженнями О. Локшиної зовнішнє незалежне оцінювання (державні іспити) по закінченню закладів базової середньої освіти (для учнів 14-16 років) серед країн Європейського Союзу проводиться у Великій Британії, Ірландії, Ісландії, Нідерландах, Норвегії та Франції (у Франції воно є обов'язковим) [5, с. 31].

З поміж цих країн, на наш погляд, показовим є досвід Ірландії, оскільки саме освітня система цієї країни репрезентує найтипівіші для європейських країн, наприклад, для Великої Британії, підходи в організації і проведенні ЗНО на рівні базової середньої освіти. Крім того, за результатами міжнародних порівняльних досліджень якості загальної середньої освіти PISA і TIMSS Ірландія входить у першу 20-ку країн, що, на наш погляд, показує якість шкільної освітньої системи цієї країни.

Таким чином, аналіз особливостей освітньої системи Ірландії та процедур організації і проведення ЗНО на рівні базової середньої освіти в цій країні дасть можливість виявити найтипівіші особливості ЗНО (державних іспитів) по закінченню закладів базової середньої освіти, характерні для європейського освітнього простору, та окреслити перспективи зовнішнього незалежного оцінювання на рівні базової середньої освіти в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання теорії і практики зовнішнього незалежного оцінювання на рівні базової середньої освіти в європейських країнах, у тому числі й в Ірландії, знайшли відображення у працях Ю. Запорожченко, О. Зубрицької, Ю. Кучер, О. Локшиної, О. Матвієнко, С. Сисоєвої, О. Ситник. Так, у роботах С. Сисоєвої [10] висвітлено освітні системи країн Європейського Союзу, у О. Локшиної [5] розкрито зміст шкільної освіти цих країн, у О. Матвієнко [6] і О. Зубрицької [3] представлено характеристику й розвиток систем середньої освіти країн Європейського Союзу.

У працях Ю. Запорожченко [2] і дисертаційних дослідженнях О. Ситник [11] і Ю. Кучер [4] відображено систему освіти в Ірландії [2], тенденції розвитку її освіти дорослих [11] та становлення й реформування середньої і вищої освіти [4].

Тобто, досі у роботах дослідників основна увага приділялася опису шкільної освіти європейських країн. При цьому питання організації і проведення зовнішнього незалежного оцінювання (державних іспитів) на рівні базової середньої освіти було недостатньо дослідженим. У працях науковців, у тому числі й нашої праці [7], подано коротку інформацію про мету зовнішнього незалежного оцінювання (державних іспитів), що проводиться по закінченню навчання у закладах базової середньої освіти європейських країн, а саме, терміни проведення та предмети, з яких здобувачі освіти складають іспити тощо, без аналізу тестів ЗНО.

Формулювання цілей статті. Мета статті – представити європейський досвід запровадження зовнішнього незалежного оцінювання (державних іспитів) по закінченню закладів базової середньої освіти на прикладі Ірландії, охарактеризувати особливості його

інструментарію та окреслити перспективи зовнішнього незалежного оцінювання на рівні базової середньої освіти в Україні у контексті європейського досвіду.

Виклад основного матеріалу. Система освіти в Ірландії має три рівні: початковий (Primary School), середній (Secondary School) та вищий (Third-level School), який поєднує вищу і професійну освіту.

Коротко розкриємо шкільну систему освіти в Ірландії, яка охоплює початковий і середній рівні.

Початкову освіту ірландці здобувають з 4-6 до 12 років (шість або вісім років). У програму навчання входять такі дисципліни як математика, мови (ірландська й англійська), соціальні науки, основи природничих наук, фізична культура й творчі предмети (образотворче мистецтво, музика й драматургія). Після закінчення початкової школи здобувачі освіти (учні) складають тест на загальний розвиток і знання з основних предметів шкільної програми [10, с. 64].

Середня освіта охоплює два цикли (етапи): молодший (Junior Cycle, Timthriall Soisearach) та старший (Senior Cycle, Timthriall Sinsearach) цикли. У багатьох школах між молодшим і старшим циклами середньої школи є «перехідний рік» (Transition Year, Idirbhliain).

Молодший цикл середньої школи являє собою трирічний курс, де навчаються здобувачі освіти з 12 до 15 років. Академічна програма передбачає викладання трьох обов'язкових предметів (англійська й ірландська мови та математика), а також мінімум сім предметів з 27 на вибір дитини, серед яких: сучасні іноземні мови (французька, німецька, іспанська або італійська), історія, географія, «наука» (фізика, хімія, біологія), музика, домашня економіка (домоведення) та ін. На цьому етапі навчання не передбачається будь-яка спеціалізація. Проте великий вибір предметів допомагає здобувачам освіти зорієнтуватися у тому, що вони хотіли б вивчати на старшому циклі середньої школи.

Після закінчення молодшого циклу середньої школи здобувачі освіти 14-15 років складають заключний державний іспит на отримання свого першого офіційного документа – сертифіката про завершення молодшого циклу середньої школи (атестата про неповну середню освіту) (Junior Certificate (JLC), Teastas Soisearach).

Отриманням сертифікату завершується обов'язкова освіта в Ірландії, оскільки навчання на наступному рівні є необов'язковим.

В Ірландії сертифікат про завершення молодшого циклу середньої школи являє собою базовий освітній мінімум. Він дозволяє здобувачу освіти не продовжувати навчання, а йти працювати. Проте, якщо здобувач освіти хоче вступити до закладу вищої освіти, він повинен обов'язково ще провчися у «перехідному році» та старшому циклі середньої школи [7].

«Перехідний рік» є необов'язковим, і він є не в усіх школах Ірландії. У деяких школах після закінчення молодшого циклу середньої школи здобувачі освіти відразу вступають до старшого циклу середньої школи.

Мета «перехідного року» – підготувати здобувачів освіти до навчання на старшому циклі середньої школи [2, с. 17-18]. У цей рік вони остаточно обирають напрям своєї подальшої освіти (навчання на старшому циклі). Крім основних предметів вони вивчають предмети, які розширюють їхній світогляд – іноземні мови, культура, дизайн, ремесла, фотографія, комп'ютер та ін. Після закінчення «перехідного року» здобувачі освіти не складають жодних іспитів.

Старший цикл середньої школи являє собою дворічний заключний курс, у якому навчаються здобувачі освіти з 16 до 18 років (або з 15 до 17 якщо був пропущений «перехідний рік»). Мета цього циклу – підготувати здобувачів освіти до випускних іспитів на отримання сертифіката про закінчення середньої школи (атестата про повну середню освіту (Leaving Certificate (LC), Ardeistimeireacht)), який є другим сертифікатом учнів.

Під час навчання на цьому циклі здобувачі освіти вивчають 6-8 предметів, іспити з яких вони і складають на сертифікат. При цьому три предмети є обов'язковими (математика, англійська й ірландська мови), інші – на вибір здобувача. Предмети на вибір об'єднуються у групи (табл. 1) [13], де з кожної групи здобувач освіти повинен обрати 1 або 2 предмета (іноземні учні, які вступили до школи у віці старшому 11 років, іспит з ірландської мови не складають.)

Таблиця 1

Групи предметів на вибір здобувачів освіти під час навчання на старшому циклі середньої школи в Ірландії

Групи предметів	Предмети
Мовна група	Французька, німецька, іспанська, італійська, латинська, грецька, арабська, японська, російська мови, іврит
Наукова група	Прикладна математика, біологія, фізика та хімія
Бізнес-група	Бухгалтерський облік, бізнес, економіка
Прикладні науки	Сільськогосподарські науки, будівництво, інженерія, домашня економіка, фізика та хімія, дизайн та графіка
Соціальні науки	Мистецтво, географія, історія, домашня економіка, музика, політика та суспільство

Іспити на атестат про повну середню освіту (Leaving Certificate (LC)) проводяться у червні і тривають три тижні. Вони також є вступними іспитами в ірландські заклади вищої освіти. Тобто, із сертифікатом LC випускник може продовжити своє навчання без вступних іспитів у будь-якому ірландському закладі вищої освіти або у будь-якому закладі вищої освіти світу. Адже цей сертифікат визнається багатьма країнами світу, зокрема США, Канадою і деякими країнами Європи.

Зазвичай іспити на Leaving Certificate складають ті, хто планує у майбутньому продовжити своє навчання у закладах вищої освіти. Замість Leaving Certificate здобувачі освіти, закінчуючи старший цикл середньої школи, можуть скласти іспити на отримання сертифікату про здобуття професійно-технічної освіти (Leaving Certificate Vocational Programme (LCVP)) або сертифікату про прикладну підготовку (Leaving Certificate Applied (LCA)) [2, с. 20-21].

Докладніше зупинимося на іспитах на отримання сертифікату про завершення молодшого циклу середньої школи (атестата про неповну середню освіту) (Junior Certificate (JLC)), які складають здобувачі освіти у віці 14-15 років, завершуючи обов'язкову освіту.

Як правило, для отримання цього сертифікату здобувачі освіти складають іспити з 8 або 9 предметів. При цьому, як ми зазначали вище, англійська й ірландська мови та математика є обов'язковими предметами. Предмети на вибір здобувача – це сучасні іноземні мови (французька, німецька, іспанська або італійська); історія; географія; мистецтво, ремесло й дизайн (образотворче мистецтво); музика; «наука» (фізика, хімія, біологія); домашня економіка (домоведення); технологія матеріалів (деревина) (робота з деревом); металообробка (робота з металом); технічна графіка; бізнес-дослідження; екологічні соціальні дослідження; технологія; класичні дослідження; латинська та давньогрецька мови; іврит; релігійна освіта; громадянська, соціальна й політична освіта; соціальна, індивідуальна й медична освіта; фізична культура [14; 21]. Тобто, як ми можемо побачити з назв предметів, серед предметів на вибір здобувача дуже багато практико орієнтованих предметів, а не предметів з фундаментальних наук. Ці предмети, на нашу думку, допомагають здобувачам освіти, які не йдуть вчитися у старший цикл середньої школи, зорієнтуватися у виборі майбутньої професії.

Іспити з кожного предмета здобувачі освіти можуть скласти на звичайний (стандартний) (Ordinary Level, Pass) або вищий (Higher Level, Honours) рівень. Ірландська мова й математика також можуть бути складені на базовому рівні (Foundation Level) здобувачами, які мають труднощі під час вивчення цих предметів [7].

З усіх предметів, крім мистецтва, ремесла й дизайну (образотворчого мистецтва), здобувачі освіти складають письмові іспити. Іспити з ірландської, французької, німецької,

італійської та іспанської мов мають також усну (практичну) частину. Практичні іспити й практичні частини є в іспитах з таких предметів як мистецтво, ремесло й дизайн (образотворче мистецтво); музика; домашня економіка (домоведення); металообробка (робота з металом); технологія матеріалів (деревина) (робота з деревом); релігійна освіта та ін. [14].

Коротко охарактеризуємо іспити з географії та «наука» і проаналізуємо тести з цих предметів.

Іспити з географії та «наука», як зазначалося вище, є письмовими. Вони тривають по дві години.

Тест з географії складається з двох частин (секцій, розділів). Перша частина містить 20 закритих тестових завдань (з вибором однієї правильної відповіді серед запропонованих чотирьох варіантів) [12, с. 32]. Причому три або чотири завдання мають по два варіанти (завдання А і В), і здобувач освіти повинен обрати завдання (А або В), на яке він буде давати відповідь. У другій частині міститься п'ять структурованих завдань, кожне з яких складається з трьох-чотирьох відкритих тестових завдань. Здобувач освіти повинен вибрати три структурованих завдання з п'яти і дати на них відповіді.

У тесті з географії є завдання з трьох географічних курсів: фізичної географії, економічної й соціальної. У завданнях перевіряються знання, уміння і навички здобувачів освіти з таких тем: робота з топографічною картою; аерофотознімки; земля та плити; скелі й ерозія; річки; зледеніння; карстові регіони; море; ґрунти; погода і клімат; ресурси й енергетика; економічна діяльність; регіони та Європа; міська географія; населення; економічна нерівність [19].

Тест з географії на звичайний (стандартний) рівень (2018 р.) у першій частині містив 24 закритих тестових завдання з вибором однієї правильної відповіді серед запропонованих чотирьох варіантів (табл. 2) (чотири завдання мали по два варіанти (А та В)), з яких 18 завдань були з курсу фізичної географії і по 3 завдання – з курсів економічної та соціальної географії [16].

Таблиця 2

**Кількість тестових завдань різних форм у тестах з географії і «наука»
на звичайний (стандартний) та вищий рівні (2018 р.)
на Junior Certificate**

Форми тестових завдань	Тест з географії		Тест з «науки»	
	звичайний (стандартний) рівень	вищий рівень	звичайний (стандартний) рівень	вищий рівень
Завдання з вибором однієї правильної відповіді	24	6	–	–
Завдання з вибором кількох правильних відповідей із запропонованих варіантів	–	1	4	–
Завдання на встановлення відповідності («логічні пари»)	–	5	16	2
Завдання альтернативних відповідей	–	10	30	2
Завдання відкритого типу з короткою відповіддю	14	23	47	74
Завдання відкритого типу з довгою відповіддю	21	15	7	27
Предметні задачі	3	1	1	5

У другій частині тесту в переважній більшості структурованих завдань була: а) одна предметна (географічна) задача (див. табл. 2) – завдання, яке вимагало від здобувачів освіти намалювати або карту певної області, або схематичний малюнок вулкану й позначити на них певні елементи; б) завдання відкритого типу з короткою відповіддю (наприклад, написати дві проблеми, що виникають у людей, які живуть у містах, що розвиваються [16, с. 17]); в) завдання відкритого типу з довгою відповіддю, в яких здобувач освіти повинен був щось описати (наприклад, як змінилося місце жінки у суспільстві за останні сто років), пояснити (наприклад, як хімічне вивітрювання сформувало вапняковий тротуар, зображений на малюнку) тощо [16].

Переважає більшість завдань мали малюнки. Водночас це не лише малюнки форми рельєфу, типу клімату, а й частина топографічної карти місцевості, кругова діаграма та ін. При цьому малюнок був складовою частиною завдання. Наприклад, здобувач освіти мав визначити, в якому напрямі рухаються автомобілі (в їзджають чи виїзджають з міста), зображені на фотографії під час вечірньої години пік [16, с. 9].

Зміст завдань був спрямований не на відтворення здобувачами освіти їхніх географічних знань, а на перевірку їхніх вмій застосувати знання, вміння і навички у нових, змінених ситуаціях, на розуміння географічних явищ та процесів, вміння аналізувати й пояснювати тощо. Наприклад, їм треба було обрати сектор економіки (первинний, вторинний або третинний), у якому працюють медичні й поштові працівники та пожежники [16, с. 10].

У тесті з географії на вищий рівень (2018 р.) у першій частині містилося 17 завдань з курсу фізичної географії, 4 – економічної та 2 – соціальної [15]. (Усього 23 завдання, три завдання мали по два варіанти.) На відміну від першої частини тесту на звичайний (стандартний) рівень, у якому, як ми зазначали вище, усі завдання були представлені закритими завданнями з вибором однієї правильної відповіді із запропонованих варіантів, у цьому тесті в першій частині містилися різні форми закритих і відкритих тестових завдань. Усього в тесті з географії на вищий рівень (2018 р.) нараховувалося 22 закритих і 39 відкритих тестових завдань (див. табл. 2). Серед закритих завдань були: а) завдання на встановлення відповідності («логічні пари»), в яких треба було або, використовуючи терміни, подані у таблиці, закінчити кожне з трьох поданих тверджень (речень), або встановити відповідність між містом світу і його характерною ознакою [15, с. 6]; б) завдання альтернативних відповідей, у яких здобувач освіти повинен був у кожному з трьох тверджень (речень) вибрати варіант відповіді «правда» або «не правда» [15, с. 14] або обвести (підкреслити) правильну відповідь, подану у кожному твердженні через ризик (наприклад, «Вологість вимірюється за допомогою приладу, який називається гігрометром / анемометром» [15, с. 6]).

У відкритих завданнях здобувач освіти мав дописати слово у кожному з трьох тверджень (речень) або щось намалювати, описати й пояснити.

Тест з географії на звичайний (стандартний) рівень (2018 р.) містив одне цілком математичне завдання, у якому за допомогою кругової діаграми здобувач освіти мав визначити відсоток людей, причиною приїзду яких до Ірландії був бізнес. При цьому відсотки трьох інших причин були позначені на круговій діаграмі, а бізнесу – ні [16, с. 11]. У тесті з географії на вищий рівень (2018 р.) було одне завдання, яке вимагало від здобувача освіти за даними таблиці домалювати гістограму [15, с. 12].

Стосовно тесту «наука», то завдання з цього предмету перевіряють знання, уміння і навички здобувачів освіти з біології, хімії і фізики з наступних тем: клітина; будова рослин і фотосинтез; розмноження і розвиток рослин; скелетна система; сенсорна система; дихальна система; кровоносна система і кров; травна система; видільна система; розмноження і генетика; екологія і середовище існування; забруднення і збереження; їжа; мікробіологія (*біологія*); хімічний зв'язок; хімічні рівняння; періодична таблиця; елементи, сполуки та суміші; стани речовини; суміші речовин; метали та пластмаси; вода; розчини; кислоти та основи; повітря й кисень; вуглекислий газ; будова атома (*хімія*); відстань, швидкість та час; енергія; електрика та статична електрика; тепло; світло; тиск; сила; звук; магнетизм; площа, об'єм та щільність; вимірювання та одиниці (*фізика*) [20].

У 2018 р. тест «наука» на звичайний (стандартний) та вищий рівні містив по три структурованих завдання з біології, хімії та фізики [17; 18], які, у свою чергу, були представлені різними формами закритих і відкритих тестових завдань (див. табл. 2). Так, наприклад, у завданні з вибором кількох правильних відповідей із запропонованих варіантів здобувач освіти із 5 побутових електроприладів мав обрати два, які використовують ефект нагрівання електричного струму [18, с. 14]. У завданні на встановлення відповідності («логічні пари») – із 4 матеріалів підкреслити ті, які використовують як дріт в електричному кабелі та для покриття дроту в кабелі [18, с. 15]. У завданні альтернативних відповідей – обрати одну з двох ознак людини (колір очей або вміння грати на гітарі), яка успадковується [18, с. 5]. У відкритих завданнях з короткою відповіддю – записати дві властивості срібла, завдяки яким з нього роблять трофеї (кубки та ін.) [18, с. 9], або написати назву хімічної речовини, за допомогою якої можна перевірити чи є крохмаль у листках рослини [17, с. 3].

Предметні (фізичні) задачі були представлені задачами на визначення швидкості машини [18, с. 17] або знаходження прискорення мотоцикла [17, с. 15] тощо.

Тести «наука», як і тести з географії, містили по одному завданню, в якому здобувач освіти мав намалювати графіки. Наприклад, у тесті на звичайний (стандартний) рівень за даними таблиці намалювати графік залежності видовження пружини від сили, яка прикладена до неї [18, с. 19]; у тесті на вищий рівень – графіки проходження дистанції двома спортсменами [17, с. 18].

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі аналізу шкільної системи освіти Ірландії та особливостей організації і проведення ЗНО на рівні базової середньої освіти в цій країні представлено європейський досвід запровадження зовнішнього незалежного оцінювання (державних іспитів) по закінченню закладів базової середньої освіти. Так, у віці 14-15 років здобувачі освіти в Ірландії завершують обов'язкову освіту: вони закінчують молодший цикл середньої школи та складають заключні державні іспити на отримання сертифіката (атестата) про неповну середню освіту (Junior Certificate). Після отримання сертифіката здобувачі освіти можуть йти працювати. Проте, якщо вони планують вступати у заклад вищої освіти, вони повинні провчитися на наступному циклі – старшому циклі середньої школи.

Для отримання Junior Certificate здобувачі освіти складають іспити з 8 або 9 предметів. При цьому три предмета (англійська й державна (ірландська) мови та математика) є обов'язковими, інші – на вибір здобувача.

В Україні випускники 9-х класів складають ДПА з трьох предметів: 1) української мови; 2) математики; 3) навчального предмета за вибором педагогічної ради закладу загальної середньої освіти.

Серед предметів на вибір на Junior Certificate є такі, які вивчаються і складаються й здобувачами освіти в українських закладах загальної середньої освіти, наприклад, французька, німецька, іспанська або італійська мови, географія, історія тощо, та незвичні для українського здобувача, які мають практико-орієнтований напрям, наприклад, домашня економіка (домоведення); технологія матеріалів (деревина) (робота з деревом); металообробка (робота з металом); технічна графіка та ін.

Практико-орієнтовані предмети, на наш погляд, дають здобувачам освіти знання, вміння і навички, необхідні їм для життя в сучасному суспільстві: вони знають, як вести домашній бюджет, на що витрачати гроші і як їх заощаджувати, мають трудові й творчі навички тощо. Ці предмети, на нашу думку, також можуть допомогти здобувачам освіти, які вирішили не йти вчитися у старший цикл середньої школи, у пошуку роботи.

Іспит з кожного предмета на Junior Certificate здобувачі освіти можуть скласти на звичайний (стандартний) або вищий рівень.

Іспити майже з усіх предметів є письмовими, проте деякі мають усну або практичну частину, або повністю є практичними.

У тестах з предметів на Junior Certificate містяться різні форми закритих і відкритих тестових завдань. Водночас відкриті завдання представлені не лише завданнями на дописування слова у кожному твердженні (реченні), а й завданнями з довгою відповіддю, у яких здобувач освіти повинен описати або пояснити якийсь явище чи процес.

Саме у збільшенні кількості відкритих тестових завдань у тестах ЗНО вбачає перспективи розвитку українського зовнішнього незалежного оцінювання директор Українського центру оцінювання якості освіти В. Карандій [8].

У завданнях з предметів на Junior Certificate перевіряються уміння здобувачів освіти застосувати їхні знання, уміння і навички у нових і змінених ситуаціях, уміння аналізувати й пояснювати тощо. Практико-орієнтований напрям завдань, на наш погляд, робить їх цікавими для здобувачів освіти і показує, що з географічними, біологічними, хімічними, фізичними та ін. об'єктами, явищами та процесами вони зустрічаються і в повсякденному житті. Саме таких завдань, на наш погляд, бракує у вітчизняному ЗНО.

Тести на Junior Certificate містять завдання, у яких здобувач освіти має продемонструвати свої вміння малювати графік, діаграму або гістограму та «читати» їх.

Отже, перспективи зовнішнього незалежного оцінювання на рівні базової середньої освіти в Україні у векторі європейського досвіду вбачаємо у: 1) запровадженні ДПА у формі ЗНО, у такому разі його мета – не лише оцінити рівень освітніх досягнень здобувачів освіти, а й допомогти їм з вибором напрямку (спеціалізації) на наступному рівні освіти; 2) розташуванні відкритих тестових завдань (разом із закритими) у тестах з різних предметів; 3) розміщенні практико-орієнтованих завдань у тестах.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженнях зовнішнього незалежного оцінювання (державних іспитів) по закінченню закладів базової середньої освіти в інших зарубіжних країнах, а також щодо застосування державної підсумкової атестації у формі зовнішнього незалежного оцінювання в Україні.

Використані джерела

1. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Запорожченко Ю. Г. Система освіти в Ірландії : методичні рекомендації до курсу «Порівняльний аналіз освітніх систем» [Електронний ресурс] / Ю. Г. Запорожченко. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. – 45 с. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/10716/1/System%20of%20Education%20in%20Ireland.pdf>.
3. Зубрицька О. Характеристика систем середньої освіти в європейському регіоні [Електронний ресурс] / Оксана Зубрицька // Вища освіта України. – 2007. – № 3. – С. 81. – Режим доступу до статті: http://library.uipa.edu.ua/library/bd/bolonproz/3_stati_iz_periodicheskikh_i_prodogaugshiesia_izdaniy/vis_osv_ukr_ser_osv.htm.
4. Кучер Ю. А. Становлення і реформування середньої і вищої освіти Ірландії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Ю. А. Кучер. – К., 2008. – 20 с.
5. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / О. І. Локшина. – К. : Богданова А. М., 2009. – 404 с.
6. Матвієнко О. В. Розвиток систем середньої освіти у країнах Європейського Союзу: порівняльний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. В. Матвієнко. – К., 2005. – 39 с.
7. Науменко С. Зовнішнє оцінювання по закінченню закладів базової середньої освіти: зарубіжний досвід / Світлана Науменко // Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2018: трансформації та інновації в освіті у глобалізаційному світі : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 07-08 червня 2018 р.) / Ін-т педагогіки НАПН України / за заг. ред. О. І. Локшиної. – Київ-Дрогобич : ТзОВ «Трек-ЛТД», 2018. – С. 116–118.
8. Онищенко О. Вадим Карандій: «Не можна макове зернятко виміряти лінійкою з сантиметровою поділкою» [Електронний ресурс] / Оксана Онищенко // Дзеркало тижня. – 2018. – Вип. № 24-25 (23 червня–6 липня). – Режим доступу до статті: https://dt.ua/education/vadim-karandiy-netozhna-makove-zernyatko-vimiryati-liniykoju-z-santimetrovoju-podilkoju-281335_.html.
9. План заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 903-р) [Електронний ресурс] // Освіта. ua. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/ser_osv/58586/.
10. Сисоева С. О. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика : навч. посіб. [Електронний ресурс] / С. О. Сисоева, Т. Є. Кристопчук ; Київський університет імені Бориса Грінченка. – Рівне : ОБІД, 2012. – 352 с. – Режим доступу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/4390/1/Sysoieva%20Osvitni%20s.pdf>.

11. Ситник О. І. Сучасні тенденції розвитку освіти дорослих в Ірландії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О. І. Ситник. – Чернівці, 2017. – 20 с. : рис.
12. Background Paper and Brief for the Review of Junior Cycle Geography (November 2016) [Electronic resource] // NCCA. (An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim Agus Measúnachta. (National Council For Curriculum And Assessment). – 2016. – 45 p. – Access mode: https://www.ncca.ie/media/1184/geog_bgp_for_consultation_nov.pdf.
13. Curriculum. Senior cycle [Electronic resource] // Curriculum ar líne. (Curriculum online). – Access mode: <https://curriculumonline.ie/senior-cycle/curriculum>.
14. Description OF Certificate Examinations. The Junior Certificate Examination [Electronic resource] // Coimisiún Na Scrúduithe Stáit (State Examinations Commission), Corr na Madadh, Baile Átha Luain, Co. na hIarmhí (Cornamaddy, Athlone, Co. Westmeath). – Access mode: <https://www.examinations.ie/?l=en&mc=ca&sc=sc>.
15. Junior Certificate Examination, 2018. Geography – Higher Level (2018. S28) [Electronic resource] // Coimisiún na Scrúduithe Stáit. (State Examinations Commission). – 2018. – 21 p. – Access mode: <https://www.studylix.ie/content/file/pdfs/2/27945c08-547f-4dc6-bb24-5e2f15acc642.pdf>.
16. Junior Certificate Examination, 2018. Geography – Ordinary Level (2018. S27) [Electronic resource] // Coimisiún na Scrúduithe Stáit. (State Examinations Commission). – 2018. – 19 p. – Access mode: <https://www.studylix.ie/content/file/pdfs/0/0419d42c-8e4f-4148-8afd-f9ed79f85c4f.pdf>.
17. Junior Certificate Examination, 2018. Science – Higher Level (2018. S26) [Electronic resource] // Coimisiún na Scrúduithe Stáit. (State Examinations Commission). – 2018. – 20 p. – Access mode: <https://www.studylix.ie/content/file/pdfs/2/23be31f6-7f31-43f6-9a53-db08c1473cd6.pdf>.
18. Junior Certificate Examination, 2018. Science – Ordinary Level (2018. S25) [Electronic resource] // Coimisiún na Scrúduithe Stáit. (State Examinations Commission). – 2018. – 20 p. – Access mode: <https://www.studylix.ie/content/file/pdfs/9/9c0e7c90-f2dc-40d5-9f33-a6fbb09afc72.pdf>.
19. Junior Certificate Geography [Electronic resource] // Studylix. – Access mode: <https://www.studylix.ie/subjects/junior-certificate/higher/geography>.
20. Junior Certificate Science [Electronic resource] // Studylix. – Access mode: <https://www.studylix.ie/subjects/junior-certificate/higher/science>.
21. Junior Cycle Subjects [Electronic resource] // Curriculum ar líne. (Curriculum online). – Access mode: <https://curriculumonline.ie/junior-cycle/junior-cycle-subjects>.

References

1. Закон України «Про освіту» (Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2017, № 38-39, st. 380) [Elektronnyi resurs] // Zakonodavstvo Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Zaporozhchenko Yu. H. Systema osvity v Irlandii : metodychni rekomendatsii do kursu «Porivnialnyi analiz osvitnikh system» [Elektronnyi resurs] / Yu. H. Zaporozhchenko. – K. : KNU imeni Tarasa Shevchenka, 2007. – 45 s. – Rezhym dostupu: <http://lib.iitta.gov.ua/10716/1/System%20of%20Education%20in%20Ireland.pdf>.
3. Zubrytska O. V. Kharakterystyka system serednoi osvity v yevropeiskomu rehionii [Elektronnyi resurs] / Oksana Zubrytska // Vyscha osvita Ukrainy. – 2007. – № 3. – S. 81. – Rezhym dostupu do statti: http://library.uipa.edu.ua/library/bd/bolonproz/3_stati_iz_periodicheskikh_i_prodoglaughshiesa_izdaniy/vis_osv_ukr_ser_osv.htm.
4. Kucher Yu. A. Stanovlennia i reformuvannia serednoi i vyshchoi osvity Irlandii : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. Nauk : spets. 13.00.01 «Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky» / Yu. A. Kucher. – K., 2008. – 20 s.
5. Lokshyna O. I. Zmist shkilnoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: teoriia i praktyka (druha polovyna XX – pochatok XXI st.) : monohrafiia / O. I. Lokshyna. – K. : Bohdanova A. M., 2009. – 404 s.
6. Matviienko O. V. Rozvytok system serednoi osvity u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialnyi analiz : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ped. nauk : spets. 13.00.01 «Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky» / O. V. Matviienko. – K., 2005. – 39 s.
7. Naumenko S. Zovnishnie otsiniuvannia po zakinchenniu zakladiv bazovoi serednoi osvity: zarubizhnyi dosvid / Svitlana Naumenko // Pedahohichna komparatyvistyka i mizhnarodna osvita – 2018: transformatsii ta innovatsii v osviti u hlobalizatsiinomu sviti : materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 07-08 chervnia 2018 r.) / In-t pedahohiky NAPN Ukrainy / za zah. red. O. I. Lokshynoi. – Kyiv-Drohobych : TzOV «Trek-LTD», 2018. – S. 116–118.
8. Onyshchenko O. Vadym Karandii: «Ne mozha makove zerniatko vymiryaty liniikoio z santymetrovoiu podilkoiu» [Elektronnyi resurs] / Oksana Onyshchenko // Dzerkalo tyzhnia. – 2018. – Vyp. № 24-25 (23 chervnia-6 lypnia). – Rezhym dostupu do statti: https://dt.ua/education/vadim-karandiy-nemozhna-makove-zerniatko-vimiryati-liniykoyu-z-santimetrovoyu-podilkoyu-281335_.html.

9. Plan zakhodiv na 2017-2029 roky iz zaprovadzhennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukrainska shkola» (zatverdzhenyi Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 hrudnia 2017 roku № 903-r) [Elektronnyi resurs] // Osvita.ua. – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/legislation/ser_osv/58586/.
10. Sysoieva S. O. Osvitni systemy krain Yevropeiskoho Soiuzu: zahalna kharakterystyka : navch. posib. [Elektronnyi resurs] / S. O. Sysoieva, T. Ye. Krystopchuk ; Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka. – Rivne : OVID, 2012. – 352 s. – Rezhym dostupu: <http://elibrary.kubg.edu.ua/4390/Sysoieva%20Osvitni%20s.pdf>.
11. Sytnyk O. I. Suchasni tendentsii rozvytku osvity doroslykh v Irlandii : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 «Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky» / O. I. Sytnyk. – Chernihiv, 2017. – 20 s. : rys.
12. Background Paper and Brief for the Review of Junior Cycle Geography (November 2016) [Electronic resource] // NCCA. (An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim Agus Measúnachta. (National Council For Curriculum And Assessment). – 2016. – 45 p. – Access mode: https://www.ncca.ie/media/1184/geog_bgp_for_consultation_nov.pdf.
13. Curriculum. Senior cycle [Electronic resource] // Curriculum ar líne. (Curriculum online). – Access mode: <https://curriculumonline.ie/senior-cycle/curriculum>.
14. Description OF Certificate Examinations. The Junior Certificate Examination [Electronic resource] // Coimisiún Na Scrúduithe Stáit (State Examinations Commission), Corr na Madadh, Baile Atha Luain, Co. na hIarmhí (Cornamaddy, Athlone, Co. Westmeath). – Access mode: <https://www.examinations.ie/?l=en&mc=ca&sc=sc>.
15. Junior Certificate Examination, 2018. Geography – Higher Level (2018. S28) [Electronic resource] // Coimisiún na Scrúduithe Stáit. (State Examinations Commission). – 2018. – 21 p. – Access mode: <https://www.studylix.ie/content/file/pdfs/2/27945c08-547f-4dc6-bb24-5e2f15acc642.pdf>.
16. Junior Certificate Examination, 2018. Geography – Ordinary Level (2018. S27) [Electronic resource] // Coimisiún na Scrúduithe Stáit. (State Examinations Commission). – 2018. – 19 p. – Access mode: <https://www.studylix.ie/content/file/pdfs/0/0419d42c-8e4f-4148-8afd-f9ed79f85c4f.pdf>.
17. Junior Certificate Examination, 2018. Science – Higher Level (2018. S26) [Electronic resource] // Coimisiún na Scrúduithe Stáit. (State Examinations Commission). – 2018. – 20 p. – Access mode: <https://www.studylix.ie/content/file/pdfs/2/23be31f6-7f31-43f6-9a53-db08c1473cd6.pdf>.
18. Junior Certificate Examination, 2018. Science – Ordinary Level (2018. S25) [Electronic resource] // Coimisiún na Scrúduithe Stáit. (State Examinations Commission). – 2018. – 20 p. – Access mode: <https://www.studylix.ie/content/file/pdfs/9/9c0e7c90-f2dc-40d5-9f33-a6fbb09afc72.pdf>.
19. Junior Certificate Geography [Electronic resource] // Studylix. – Access mode: <https://www.studylix.ie/subjects/junior-certificate/higher/geography>.
20. Junior Certificate Science [Electronic resource] // Studylix. – Access mode: <https://www.studylix.ie/subjects/junior-certificate/higher/science>.
21. Junior Cycle Subjects [Electronic resource] // Curriculum ar líne. (Curriculum online). – Access mode: <https://curriculumonline.ie/junior-cycle/junior-cycle-subjects>.

Науменко С. А., кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, старший научный сотрудник отдела мониторинга и оценивания качества общего среднего образования Института педагогики НАПН Украины

ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕШНЕГО НЕЗАВИСИМОГО ОЦЕНИВАНИЯ НА УРОВНЕ БАЗОВОГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ В ВЕКТОРЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА

В статье представлен европейский опыт внедрения внешнего независимого оценивания на уровне базового среднего образования и намечены перспективы его применения в Украине. На примере образовательной системы Ирландии освещены процедуры организации и проведения внешнего независимого оценивания (государственных экзаменов) по окончании учреждений базового среднего образования (младшего цикла средней школы). Представлена цель этих экзаменов, процедура выбора соискателем образования (учеником, выпускником) учебных предметов.

Охарактеризованы экзамены по географии и «науке». Описаны формы тестовых заданий, которые содержались в тестах по этим предметам на обычный (стандартный) и высший уровни (2018 г.), осуществлен анализ тестовых заданий.

Выявлено, что перспективами внешнего независимого оценивания на уровне базового среднего образования в Украине в векторе европейского опыта являются: введение государственной итоговой аттестации в форме внешнего независимого оценивания; размещение открытых тестовых заданий (вместе с закрытыми) в тестах по различным предметам; размещение практико-ориентированных заданий в тестах.

Ключевые слова: внешнее независимое оценивание; Ирландия; младший цикл средней школы; Junior Certificate; экзамен; география; биология; химия; физика; закрытое тестовое задание; открытое тестовое задание.

Naumenko S., Ph.D., Senior Researcher, Senior Researcher at the Department of Monitoring and Evaluating of the Quality of Secondary Education, Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine

PERSPECTIVES FOR INDEPENDENT EXTERNAL EVALUATION AT THE LEVEL OF BASIC SECONDARY EDUCATION IN UKRAINE IN THE VECTORS OF EUROPEAN EXPERIENCE

The article presents the European experience of introducing independent external evaluation at the level of basic secondary education and outlines the perspectives for its application in Ukraine. In particular, using the example of the educational system in Ireland, the procedure for organizing and conducting the independent external evaluation (state examinations) after the completion of institutions of basic secondary education (junior cycle of secondary school) was highlighted. The purpose of these exams, the procedure of selecting by education seekers (pupil, graduate) of educational subjects was presented. It is emphasized that by passing the independent external evaluation (state examinations) for the completion of the junior cycle of secondary school (Junior Certificate), the compulsory education in Ireland for applicants aged 14-15 is completed. Studying at the next level of education is optional, and, having received Junior Certificate, Irish people may go to work.

It was found out that for obtaining Junior Certificate, the education seekers pass the exams from 8 to 9 subjects. While, the examinations in English, as well in the state (Irish (Gaeilge)) languages and mathematics are compulsory but exams from other subjects – at the choice of the applicant. Among the list of subjects to choose from are the modern foreign languages (French, German, Spanish or Italian), geography, history, music, science (physics, chemistry, biology); visual art; home economics; materials technology (wood); metalwork; technical graphics; Latin and Ancient Greek; Jewish studies etc.

An exam for each subject the education seekers may pass at an ordinary (standard) or higher level.

The examinations in geography and science for the Junior Certificate were described. In particular, their forms were presented, the forms of test tasks containing the tests for the ordinary (standard) and higher level (2018) were described, and the analysis of the test tasks was performed. It is found that the tests contain closed and open test tasks. Open tasks are represented not only by the tasks of writing down of a word in each statement (sentence), but also by the tasks with a long answer, where the education seeker must describe or explain some phenomenon or process.

The tasks require from education seekers to demonstrate the ability to apply their knowledge, skills and abilities in new and changed situations, the ability to analyze and explain, and so on. The practice-oriented direction of tasks shows that education seekers meet geographic, biological, chemical, physical and other objects, phenomena and processes in everyday life.

It was revealed that the prospects of independent external evaluation at the level of basic secondary education in Ukraine in the vector of European experience are: 1) introduction of the state final examination in the form of independent external evaluation. Moreover, its goal is not only to assess the level of educational achievements of education seekers, but also to help them with the choice of direction (specialization) at the next level of education; 2) introduction of open test tasks (together with closed ones) in tests on various subjects; 3) introduction of practical-oriented tasks in the tests.

Key words: independent external evaluation; Ireland; junior cycle of secondary school; Junior Certificate; exam; geography; biology; chemistry; physics; closed test task; open test task.